



24.8.2017

LAUSUNTO

Opetushallitus

Viite: Lausuntopyyntö / Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ammatillisten tutkinnon osien luonnoksesta

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer edustaa toisen asteen koulutettuja työntekijöitä sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla.

Lähihoitajat työskentelevät laajasti alan tehtävissä eri toimintaympäristöissä. Työssä noudatetaan alan arvoperustaa ja ammattietiikkaa. Työskentely sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla muuttuu yhä moninaisemmiksi muun muassa eri ammattiryhmien välisten tehtäväsiirtojen myötä. Lähihoitajan työnkuva kehittyy ja muuttuu kaiken aikaa vastuullisemmaksi, vaativammaksi ja itsenäisemmäksi. Vastuu sekä omasta työstä että toisista ihmisistä korostuu tulevaisuudessa entistäkin enemmän.

SOTE-reformi ja kuntauudistus tuovat toteutuessaan yhä enemmän haasteita työelämään ja niiden onnistuminen on kiinni henkilökunnan osaamisesta. Työelämä muuttuu tulevaisuudessa jatkuvasti vaativammaksi, asettaen entistä korkeampia vaatimuksia ammattitaidolle, jotta voidaan turvata hoidon laatua ja asiakasturvallisuutta.

Ammatillisen koulutuksen tulee palvella yksilöä ja työelämää muuttuvissa toimintaympäristöissä. Sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon erityispiirteinä ovat avun, hoidon ja tuen tarpeessa, haavoittuvaisessa asemassa olevat potilaat ja asiakkaat sekä vaativat ja vaihtelevat toimintaympäristöt, joissa osaamisella tai sen puuttumisella on merkittävä vaikutus niin yksilön kuin yhteiskunnankin terveyteen ja toimintakykyyn. Lähihoitajatutkinnon tarkoitus on tuottaa laaja-alaista osaamista sosiaali- ja terveys- sekä kasvatusalalla. SuPerin lausunto ammatillisista tutkinnon osista pohjautuu eri verkostoissa, kehittämissuhteissa ja selvityksissä tulleeseen työelämäpalautteeseen, joka heijastaa SuPerin jäsenten ja asiantuntijoiden monipuolista sosiaali-, terveys- ja kasvatustaloiden asiantuntemusta.

Yleistä ammatillisten tutkinnon osien perusteiden luonnoksesta

Tutkinnon rakenne on muuttunut ja tutkinnon osien nimet on uudistettu. Kaksi ensimmäistä pakollista tutkinnonosaa ovat kaikille yhteisiä. Näiden tutkinnonosien tuottama osaamisen perusta korostuu entisestään sote-uudistuksen myötä. **Pakollisten tutkinnonosien tulee tuottaa vahvaa osaamista perustason hoitotyöhön sosiaali-, terveys-, ja kasvatustaloidella.** Niiden tulee tuottaa myös eri osaamisaloille vahva ja yhtenäinen osaamisperusta, jolla lähihoitajan ammatin johtava periaate laaja-alaisuudesta toteutuu. Tutkinto on säilytettävä laaja-alaisena tulevaisuudessakin, jotta turvataan yleistä jatko-opintokelpoisuutta, työvoiman liikkuvuutta, joustavuutta, tasavertaisuutta ja urakehitystä.

Ammatillisten tutkintojen määrän vähetessä korostuu tutkinnon osien kautta hankittavan osaamisen merkitys. Lähihoitaja on säädelty, nimikesuojattu ammatti, jonka osaamisvaatimukset määräytyvät säädösten mukaan. Siksi **SuPer vaatii, että sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tuottamaa, ja työelämän tarvitsemaa osaamista turvataan siten, että mukauttaminen ja poikkeaminen kielletään lääkehoidon lisäksi myös potilas/asiakasturvallisuuden edellyttämässä muussa osaamisessa.**

SuPer on aikaisemmissa lausunnoissa ja kannanotoissa vaatinut karsivia pääsy- ja soveltuvuuskokeita lähihoitajakoulutukseen. Alalle soveltumattoman ei tule voida opiskella sosiaali- ja terveysalan keskeisiä tutkinnon osia. SORA-lainsäädäntö, jonka tarkoituksena on tuoda ratkaisuja soveltumattomuuteen, ei ole työelämä- ja opettajapalautteen mukaan toiminut toivotulla tavalla. **Mukauttamista ja poikkeamista tulee tästäkin syystä rajata tutkinnon perusteissa siten, että opiskelija joka ei pärjää alalla ei myöskään valmistu alalle** – sekä itse opiskelijan, että potilaiden/asiakkaiden vuoksi.

Lähihoitajat ovat sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden perustutkinnon tekijöitä, jotka vastaavat kentällä itsenäisesti välittömästä asiakastyöstä. SOTE-uudistuksen myötä ja niukkenevien varojen yhteiskunnassa ennaltaehkäisevän työn merkitys korostuu entisestään. Tutkinnon on tuotettava vankkaa osaamista, jolla edistetään asiakkaiden terveyttä, toimintakykyä ja elämänlaatua, vähentäen kalliiden korjaavien toimenpiteiden tarpeen.

Sama pätee ammatilliseen koulutukseen – osaamistarpeita vastaavilla tutkinnon perusteilla ja niiden laadukas toteutus riittävillä osaamisvaatimuksilla on oma tehtävänsä niin hoitovirheiden kuin syrjäytymisenkin ennaltaehkäisyssä. Nuorisotakuu, kotouttaminen tai soveltumattomuus alalle ei saa mennä työelämässä vaadittavan osaamisen edelle. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittamisen tulee vaatia opiskelijalta motivaatiota ja panostusta. Opettajilla on oltava ajan tasalla olevaa osaamista ja riittävät resurssit opettamiseen. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava opettajien osaamisen vahvistamisesta ja turvattava heille tutkinnon osien osaamisvaatimusten mukaiset työvälineet. Opetushallituksella on tässä merkittävä kehittämistehtävä tutkinnon perustetyön rinnalla.

Lausunnossaan opiskelijaksi ottamisen perusteista SuPer edellyttää, että asetuksessa säädetään opetuskielen hallinnan osoittamisesta ja valtakunnallisesta kielikokeesta, kielitaitotasovaatimuksena nykyisen mukainen (B.1.1.). Työ sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteillä perustuu vuorovaikutukseen, niin asiakkaiden ja potilaiden kanssa kuin moniammatillisessa yhteistyössä. Asiakas- ja potilasturvallisuus edellyttää, että kielitaito riittää asiakirjojen ymmärtämiseen ja niiden laatimiseen, tiedonkulun turvaamiseen ja asiakkaiden/potilaiden ohjaamiseen sekä sitouttamiseen esimerkiksi lääkehoidossa. **SuPer vaatii, että työelämässä tarvittava kielitaito tulee osoittaa jo ensimmäisessä tutkinnon osassa Kasvun – ja osallisuuden tukeminen.** Näin voidaan varmistaa, että koulutuksessa olevalla henkilöllä on edellytykset hankkia sitä osaamista, jota työssä vaaditaan.

Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyys

Tutkinnon perusteissa tulee huomioida, missä kulloinkin vaadittavan osaamisen hankkiminen, ja erityisesti osaamisen varmistaminen, toteutuu parhaiten. Esimerkiksi työpaikalla on luontevaa hankkia osaamista asiakkaan kohtaamisesta tai viriketoiminnasta. Sen sijaan lääkehoito ja erilaiset hoitotyön menetelmät vaativat opetusta oppilaitoksessa

ammattitaitoisen opettajan johdolla. Niitä ei voi siirtää työpaikkaohjaajien harteille ennen kuin teoreettiset perusteet on sisäistetty.

Tutkinnon osat on pääosin rakennettu työelämän toimintakokonaisuuksien mukaisesti. Ne ovat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia niin kieliasultaan, viitekehyseltään kuin vaatimustasoltaan. **Vaadittavan ammattitaidon tasoa on vielä yhtenäistettävä eri tutkinnon osien välillä.** Eri tutkinnon osien välinen osaamispisteitys on ristiriitaista ja osaamispisteiden suhteuttaminen tutkinnon osien vaatimustasoon on tarkistettava. Työelämän näkökulmasta perusteita on edelleen selkeytettävä ja yhtenäistettävä loogisemmaksi ja helpommin hahmotettavaksi kokonaisuudeksi.

Vuorovaikutus- ja työelämätaidot ovat tyydyttävä tasolla perusteluonnoksessa. Sen sijaan kielitaidon merkitys työllistymisen keskeisenä tekijänä ei näy riittävästi. Kielitaitovaatimukset eivät myöskään ole riittäväällä tasolla myöhemmin lausuttavissa yhteisten tutkinnon osien perusteissa. Vaarana on, että työelämään valmistuu vaikeasti työllistyviä ja/tai asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavia lähihoitajia, mikäli kielitaitovaatimuksia ei nosteta työelämän näkökulmasta realistiselle tasolle.

Joitakin selkeitä lähihoitajan työalueita puuttuu kokonaan tutkinnon perusteista, kuten esimerkiksi lastensuojelu.

Kliinisen hoitotyön osaamista tulee vahvistaa ammatillisissa tutkinnon osissa, siten että sitä turvataan osaamisalasta riippumatta. Osaamista tulee vahvistaa erityisesti tilanteiden ennakoinnissa ja ennaltaehkäisyssä.

Digitalisaatio, teknologia ja niiden hyödyntäminen muuttavat tulevaisuuden osaamistarpeita merkittävästi. Tiedonhankinnan, kriittisen ja itsenäisen ajattelun, ongelmanratkaisun sekä elinikäisen oppimisen taidot turvaavat tulevaisuudessa osaamisen. Ei ole tarkoituksenmukaista korostaa perustutkinnoissa yksittäisen tiedon merkitystä. Hyvinvointiteknologian menetelmien ja niiden käyttötaitojen on sisällyttävä vahvemmin koko tutkintoon. Nyt hyvinvointiteknologian osaamista on hankittavissa lähinnä valinnaisen tutkinnonosan kautta, mikä ei SuPerin näkemyksen mukaan ole riittävä. Mikäli opiskelija ei valitse sitä omaan opintopolkuunsa jää tutkinnon suorittajan osaaminen merkittävältä tulevaisuuden osaamisen alueelta vajaaksi. Kuitenkin teknologia on välttämätön osa tämän päivän työskentelyä.

Tutkinnon osat, niiden nimet, osaamisalat sekä tutkinnon muodostuminen

Tutkinnon osien nimet kuvaavat SuPerin näkemyksen mukaan ammattitaitovaatimuksia ja osaamisaloja on riittävästi. Tutkinnon muodostuminen on sen sijaan aiempaa pirstaleisempi ja siinä on liikaa eriarvoisia – ja osaamisaloja eriarvoistavia - ammattitaitovaatimuksia. Vaarana on, että tutkinto ei tuota tasalaatuisia ammattilaisia, mikäli ammattitaitovaatimuksia ei yhtenäistetä. Työnantajien on kyettävä luottamaan siihen, että tutkinnon suorittaneilla on työelämässä vaadittava osaaminen.

Pakolliset, kaikille yhteiset tutkinnon osat

Kaikille yhteiset kaksi pakollista tutkinnon osaa muodostavat lähihoitajan työn yhteisen ytimen. Siksi niiden pitää tuottaa riittävän vahva osaaminen, jonka avulla lähihoitajan on helppo siirtyä joustavasti toimintaympäristöstä toiseen muuttuvassa työelämässä. Yhteisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia on vahvistettava siitä huolimatta, että tutkinnon erikoistuneempi osaaminen tulee osaamisaloissa esiin.

Tutkinnon suorittaminen on aloitettava kasvun- ja osallisuuden edistämisen tutkinnon osasta hyväksytysti. **Hylätyn suorituksen on oltava etenemisen este.**

Kasvun ja osallisuuden edistäminen

Esimerkiksi vauvan perushoito ja sairaan lapsen hoitotyö on jätetty kokonaan pois, vaikka tulevaisuudessa sairaanhoitoa vaativia lapsia hoidetaan kotisairaaloissa ja kodeissa. Muuten pakollisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset kattavat hoidon- ja huolenpidon vauvasta vaariin.

Terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen

Terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistämisen tutkinnon osa on vaativa ja sen tuottama osaaminen arvokasta. Tutkinnon perusteista on käytävä selkeästi ilmi, että tätä tutkinnon osaa ei voi suorittaa, ellei ole hakeutunut ja tullut valituksi suorittamaan sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa.

Yksityiskohtaiset huomiot tutkinnon osista ja osaamisaloista ovat tämän lausunnon liitteenä.

Tutkinnossa vaadittava ammattitaito, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittaminen

Tutkinnossa vaadittavan ammattitaidon taso vaihtelee tutkinnon osittain. Tämä vaarantaa työelämässä tarvittavaa osaamista ja asettaa eri osaamisaloja suorittavia keskenään eriarvoiseen asemaan työmarkkinoilla. **Esimerkiksi lääkehoidon, etiikan ja aseptiikan ammattitaitovaatimuksia on yhtenäistettävä kaikissa tutkinnon osissa.**

Lähihoitajat arvioivat asiakkaiden ja potilaiden toimintakykyä ja tekevät työssään itsenäisesti päätöksiä kaikissa toimintaympäristöissä. Tämä osaaminen korostuu sote-uudistuksen myötä ja muutenkin tulevaisuuden työelämässä. Tämän on käytävä ilmi myös tutkinnon perusteissa kaikissa tutkinnon osissa.

Osaamisen arviointi

Arviointikriteerit ovat epäjohdonmukaisia tasolla T1. Esimerkiksi eettiset periaatteet eivät voi olla ”noudattaa säädöksiä, säännöksiä, määräyksiä ja eettisiä periaatteita *toistuvissa tilanteissa*” edes T1-tasolla. Säädökset, säännökset, määräykset ja ammattietiikka ohjaavat kaikkea toimintaa - vähintään niiden tuntemus tulee olla vahva myös ykkösen tasolla.

SuPer vaatii, että kaikissa osaamisaloissa kuvataan toisiaan vastaavat ammattitaitovaatimukset samalla tavalla, osaamisalan erityispiirteet huomioiden.

Ammattitaidon osoittaminen

Mikäli ammattitaito ei tule kattavasti esiin näytössä on mahdollisuus täydentää osaamisen osoittamista muulla tavoin. **SuPer vaatii, että tutkinnon perusteissa rajataan mahdollisuutta osoittaa osaamista muulla tavoin ja että pääperiaatteena on edelleen ammattitaidon kattava osoittaminen näytössä.** Muuten on vaarana, että siirrytään yhä enemmän ammattitaidon osoittamiseen lavastetuissa tilanteissa, jotka eivät ehkä vastaa työelämää, jolloin myös osaaminen saattaa vaarantua, eikä työelämä saakaan tarvitsemaansa ammattitaitoa.

Muita huomioita tutkinnon perusteiden luonnoksesta

Omavalvonnan merkitys ja omavalvontasuunnitelman käyttö työvälteenä tulee nostaa kaikissa tutkinnon osissa. Omavalvonnan ja omavalvontasuunnitelman hyödyntäminen asiakasturvallisuuden kehittämisessä sekä osallistuminen yksikön omavalvontaan ja omavalvontasuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen on välttämätöntä. Itsemääräämisoikeuden aktiivinen edistäminen sekä lain mukainen ilmoitusvelvollisuus on myös lisättävä tutkinnon perusteisiin, jotta osaamisvaatimuksia vastaavat lainsäädäntöä.

Ammatillisten tutkinnon osien perusteita on peilattu myöhemmin lausunnolle tuleviin yhteisten tutkinnon osien perusteisiin. Niihin liittyen on todettava, että viestintä- ja vuorovaikutustaidot korostuvat entisestään niin sosiaali- ja terveys- kuin kasvatusalallakin ja niiden on oltava vahvat sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa, jotta asiakas- ja potilastyö pysyy laadukkaana ja turvallisenä yhä heterogeenisemmässä yhteiskunnassa. Matemaattis-luonnollistieteellisessä osaamisessa puolestaan on huomioitava alakohtaiset vaatimukset, ja tuettava ammatillisissa tutkinnon osissa tarvittavia taitoja, esimerkiksi lääkelaskut. Yhteiskunta- ja työelämäosaamisessa T1-taso on liian vaatimaton, ottaen huomioon, että työelämä muuttuu aina vain vaativammaksi.

Yhteisten tutkinnon osien osaamisvaatimusten tulee aidosti tukea jatko-opintovalmiuksia, koska jatko-opintokelpoisuus ilman tarvittavia valmiuksia vaarantaa muuten toisen asteen opiskelijoiden tasavertaisuuden.

Lausunnon keskeinen sisältö

Työelämän osaamistarpeet muuttuvat yhä nopeammin, ja ennen kaikkea vaativammiksi. Siksi riittävä ammattitaito on turvattava. Tutkinnon perusteiden luonnos ei vastaa vielä kaikilta osin työelämän vaatimuksia.

Pakollisten tutkinnonosien on tuotettava yhtenäistä ammattitaitoa, joka luo vankan perustan lähihoitajan ammatin laaja-alaisuudelle. Sekä työnantajan että tutkinnon suorittajan on voitava luottaa siihen, että tutkintotodistuksen mukaista osaamista on saavutettu. Siksi tutkinnon perusteiden mukauttaminen ja niistä poikkeaminen tutkintoa suorittaessa sekä arvioinnissa on syytä rajata nykyistä tiukemmin, erityisesti mitä tulee kliiniseen osaamiseen, ammattietiikan, säädösten ja ohjeiden tuntemukseen sekä erilaisten hoito- ja palvelusuunnitelmien ja varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen.

Lisäksi ammattitaitovaatimusten tasoa on yhtenäistettävä eri tutkinnonosien ja osaamisalojen välillä ja kielitaitovaatimuksia on nostettava potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistamiseksi.

Lausunnon liitteenä on SuPerin yksityiskohtaisia huomioita ja perusteluja joistakin tutkinnon osista ja osaamisaloista.

Helsingissä 24.8.2017



Silja Paavola
puheenjohtaja



Jussi Salo
kehittämisjohtaja

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Lisätietoja tästä lausunnosta antaa asiantuntija Sara Simberg, +35846 923 5585, sara.simberg@superliitto.fi
SuPeriin kuuluu noin 90 000 lähi- ja perushoitajaa sekä muita toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita, jotka työskentelevät julkisella ja yksityisellä sektorilla.